

Công nghiệp hóa ở thành phố Hồ Chí Minh hiện nay: tình hình và giải pháp

*TS. Dương Hoàng Oanh**

Thành phố Hồ Chí Minh (TPHCM), thành phố đông dân nhất, là trung tâm kinh tế, văn hóa, giáo dục quan trọng của miền Nam Việt Nam nằm trong vùng chuyển tiếp giữa miền Đông Nam Bộ và Đồng bằng sông Cửu Long.

Với triển vọng là thành thành phố công nghiệp vào năm 2015 - 2017, là trung tâm công nghiệp giữ vai trò đầu tàu của vùng kinh tế trọng điểm phía Nam và của cả nước, TPHCM cần được đề xuất những bước đi mới thông qua việc điểm lại một cách khái quát tình hình phát triển công nghiệp trong thời gian qua.

I. Tình hình công nghiệp hóa ở thành phố Hồ Chí Minh trong những năm gần đây

1. Quy hoạch, xây dựng

Gần đây TPHCM đã và đang có nhiều nỗ lực quan trọng trong lĩnh vực quy hoạch đô thị như: sắp xếp lại các ngành công nghiệp, di dời các cơ sở sản xuất công nghiệp gây tiếng ồn và ô nhiễm môi trường theo hướng tạo điều kiện thuận lợi ứng dụng các công nghệ cao; chuyển đổi cơ bản về chất các ngành công nghiệp của Thành phố; tạo dựng nhiều thương hiệu sản phẩm trên thị trường khu vực và thế giới; các ngành công nghiệp trọng yếu như cơ khí chế tạo, điện tử - công nghệ thông tin, hoá chất... được ưu tiên phát triển trên địa bàn; mô hình chính quyền đô thị được thí điểm và từng bước được thiết lập. Và nhiều nỗ lực khác...

Mặc dù Việt Nam đã có Luật Quy hoạch đô thị, nhưng công tác qui hoạch thành phố thời gian gần đây nói chung còn nhiều bất cập, quản lý đầu tư xây dựng kém... cho nên vấn đề quy hoạch cần được giới hữu trách quan tâm hơn nữa để thành phố thực sự có những bước đi vững chắc.

Trong lĩnh vực xây dựng, tuy gần đây TPHCM đã đạt được tốc độ phát triển nhà rất ấn tượng, nhưng tình trạng xây dựng nhà ở đô thị hiện nay hết sức lộn xộn, thậm chí có nguy cơ phát sinh nhiều khu nhà ổ chuột mới. Hiện tại, có không ít khu tái định cư do phải giải tỏa di dời từ các công trình xây dựng, tuy được san lấp mặt bằng, phân lô, cấp sổ đỏ cho người sử dụng, song người dân vẫn không thể vào xây dựng nhà, mà phải thuê mướn đầu đó để ở và chờ đợi[1].

Ở TPHCM hiện nay, nhu cầu về nhà ở của người dân là vô cùng lớn, do kết cấu hạ tầng thiếu đồng bộ; phần nhiều khu tái định cư ở các vùng ngoại thành đều xây dựng giữa vùng đất trước kia là đất nông nghiệp. Vì vậy hệ thống giao thông, điện, nước, thông tin liên lạc chưa đồng bộ; trong khi trường, trạm y tế, chợ búa thiếu vắng... Đây chính là những nguyên nhân cơ bản gây nên tình trạng khu quy hoạch “không treo” thành quy hoạch “treo”[2].

2. Đầu tư và sản xuất công nghiệp

Theo số liệu thống kê, 7 tháng đầu năm 2009, tổng giá trị sản xuất công nghiệp tại TPHCM đạt 237.500 tỷ đồng, tăng 4,8% so với cùng kỳ năm 2009. Cụ thể, khu vực ngoài nhà nước tăng 7,3%; khu vực có vốn đầu tư nước ngoài tăng 7% và khu vực nhà nước giảm 3,2%.

Các chương trình kích cầu đầu tư và tiêu dùng của Thành phố đối với các dự án đầu tư xây dựng mới, đầu tư mở rộng quy mô hoạt động, đổi mới kỹ thuật, công nghệ, thiết bị... đã có những chuyển biến tích cực. Tính từ khi chương trình được triển khai thực hiện (08-3-2009) đến nay, đã có 28 dự án được vay vốn, với tổng vốn vay 3.800 tỷ đồng và số tiền hỗ trợ lãi vay lên đến 1.598 tỷ đồng.

TPHCM là trung tâm của vùng kinh tế trọng điểm phía Nam và là trung tâm của khu vực Đông Nam Á. Do vậy, khi nhà đầu tư (NĐT) vào TP là có thể kết nối và mở rộng thị trường

sang các khu vực lân cận. Về mặt chủ quan, lãnh đạo TPHCM rất đặc biệt quan tâm và trọng thị công tác thu hút đầu tư nước ngoài. Tính đến tháng 11/2007 thành phố có 2.530 dự án FDI với tổng vốn 16,6 tỷ USD[3].

Ngoài yếu tố về ổn định chính trị, hiện nay, TPHCM đang có được hàng loạt các lợi thế để thu hút các nhà đầu tư: Việt Nam là thành viên của WTO, là thành viên không thường trực của Hội đồng Bảo an Liên hiệp quốc; dân trí cao và lao động giá rẻ là điều kiện tốt để đảm bảo cho hấp lực Thành phố. Và cuối cùng, cầu thị và luôn tìm các biện pháp để cải thiện môi trường đầu tư - kinh doanh vẫn là ưu điểm nổi bật của TPHCM.

3. Nguồn lao động

Gần đây TPHCM đã quan tâm hỗ trợ ngân sách để đào tạo cán bộ kỹ thuật có trình độ Đại học cho các hợp tác xã, các xã, phường có nông nghiệp và đã huấn luyện khuyến nông cho nông dân, đã tiếp tục nâng cao chất lượng nguồn nhân lực thông qua việc củng cố hệ thống giáo dục, đào tạo và dạy nghề để đến năm 2010 đưa tỷ lệ lao động đã qua đào tạo đạt 40% tổng số lao động toàn xã hội... Nhìn chung, đó là những nỗ lực đáng quý.

Tuy nhiên, thực trạng lao động nông nghiệp ở TPHCM đang bị lão hóa và thiếu hụt, mặt bằng trình độ khoa học, kỹ thuật của đội ngũ lao động công nghiệp cũng chưa đáp ứng được yêu cầu, chưa mang tính ổn định và... Tất cả là những vấn đề cần được giải quyết sớm.

4. Môi trường

Một trong những thực trạng tạo nên mối quan ngại lớn hiện nay đối với cộng đồng và giới hữu trách ở TPHCM là hầu hết lượng bùn thải của các hệ thống xử lý nước thải tập trung tại các khu chế xuất, khu công nghiệp, cụm công nghiệp trên địa bàn thành phố chưa được các đơn vị thải ra coi là chất thải nguy hại và không được các đơn vị chức năng có trách nhiệm xử lý đúng cách.

Tuy nhiên, có điều đáng mừng là: gần đây, TPHCM đã và đang có nhiều nỗ lực đáng kể như: (1) Tích cực phối hợp xây dựng dự án bảo vệ nguồn nước sông Đồng Nai và sông Sài Gòn để đảm bảo nguồn nước sạch cho hơn 15 triệu người dân trong vùng; (2) Dự thảo thu phí nước thải công nghiệp; (3) Ban hành những quy định hỗ trợ các đơn vị gây ô nhiễm môi trường di chuyển ra các khu công nghiệp và vùng phụ cận thành phố Hồ Chí Minh; (4) Xây dựng nhà máy xử lý chất thải nguy hại đầu tiên ở bãi rác Đông Thạnh (huyện Hóc Môn) với tổng vốn đầu tư 95 tỷ đồng (khởi công giữa tháng 6/2009)...

Tuy nhiên, theo kế hoạch, khi hoàn thành đưa vào sử dụng vào tháng 12/2009, nhà máy này cũng chỉ có công suất xử lý 21 tấn rác thải nguy hại/ngày, rất ít so với khối lượng bùn thải nguy hại thải ra mỗi ngày của thành phố.

5. Cơ chế

Gần đây TPHCM đã tạo được sự đồng bộ và mang lại hiệu quả khá cao trong việc thực hiện hệ thống cơ chế, chính sách như: Chính sách về tài chính; chính sách về thuế và ưu đãi tài chính - tín dụng đối với đầu tư nước ngoài; chính sách thị trường và tiêu thụ sản phẩm; chính sách về khoa học - công nghệ...

Tuy nhiên, xét cho cùng, CNH là quá trình hình thành hiệu ứng trung tâm - ngoại vi. Còn quá trình thực hiện CNH ở Việt Nam nói chung và TPHCM nói riêng do những rào cản về mặt thể chế và yếu kém về cơ sở hạ tầng nên đã diễn ra theo hướng *công nghiệp hoá co cụm* và tạo nên tình trạng “ùn tắc”.

II. Một số giải pháp và bước đi cho thành phố Hồ Chí Minh hiện nay

Đây mạnh phát triển kinh tế - xã hội trên cơ sở đẩy mạnh CNH ở thành phố Hồ Chí Minh hiện nay đang rất cần được xúc tiến thực hiện các kế hoạch bức bách và từng bước triển khai các định hướng chiến lược.

1. Quy hoạch phát triển và đầu tư

Để giải quyết tốt vấn đề khu nhà ở chuột, TPHCM cần triển khai mô hình đô thị vệ tinh bảo đảm hệ thống giao thông, vận tải thuận tiện; thực hiện tốt quy hoạch chi tiết các ngành công nghiệp trọng yếu trên địa bàn làm căn cứ bố trí các dự án đầu tư mới và di dời các cơ sở sản xuất gây ô nhiễm ra khỏi thành phố.

Song song theo đó, TPHCM cần đổi mới và đẩy mạnh công tác vận động và xúc tiến đầu tư. Trước mắt, tăng cường chi ngân sách nhà nước cho các hoạt động nghiên cứu, thu hút đầu tư; chú ý ưu tiên cho các dự án có hàm lượng công nghệ cao, hiện đại và sản xuất *hàng tu liệu sản xuất*.

Trong xu thế tích cực chủ động hội nhập và đẩy mạnh CNH, HĐH của cả nước hiện nay, TPHCM cần tăng cường đầu tư tối đa cho sản xuất công nghiệp, phát triển văn hóa giáo dục - đào tạo và an sinh xã hội để xứng đáng với vị thế là trung tâm của vùng trọng điểm phía Nam của Tổ quốc.

Ngoài ra, TPHCM cũng cần sớm khắc phục một số điểm yếu về cơ sở hạ tầng, về năng lượng và về cải cách hành chính để tạo điều kiện cho môi trường đầu tư giữ được sự hấp dẫn.

2. Nguồn nhân lực lao động

TPHCM cần thường xuyên đổi mới, nâng cao chất lượng giáo dục, đào tạo, dạy nghề để giải quyết vấn đề nhân lực cho quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá của thành phố.

Nhưng trước mắt, TPHCM cần tiếp tục nghiên cứu nguồn nhân lực cho nông nghiệp thành phố nhằm giải quyết một cách căn cơ và hiệu quả lâu dài cho thực trạng lao động nông nghiệp đang bị lão hóa và thiếu hụt.

Bên cạnh đó, mặt bằng trình độ khoa học, kỹ thuật của đội ngũ lao động công nghiệp của thành phố cũng rất cần được nâng lên đáng kể để đáp ứng được yêu cầu và ổn định trong giai đoạn mới.

3. Dịch vụ, giao thông, xây dựng

Trong chiến lược phát triển cơ sở hạ tầng vật chất - kỹ thuật cho vùng kinh tế trọng điểm phía Nam, bằng nhiều phương cách, TPHCM cần thực hiện một chuỗi nhiệm vụ quan trọng như:

Một, tiếp tục đẩy mạnh xây dựng, hoàn thiện hệ thống giao thông vận tải, hệ thống kho bãi, thông tin liên lạc viễn thông của Thành phố; xây dựng các đường cao tốc; cải tạo, nâng cấp các quốc lộ hướng tâm, các tỉnh lộ hiện tại.

Hai, cải tạo mạng lưới đường sắt quốc gia kết hợp với đường sắt đô thị, theo hướng hiện đại hoá, giảm tải áp lực ngày càng tăng đối với vận tải đường bộ.

Ba, xây dựng mạng lưới cảng biển, cảng sông, đáp ứng nhu cầu vận tải hàng hoá, hành khách và nhu cầu trung chuyển hàng hóa đường sông đến các vùng lân cận.

Bốn, xây dựng sân bay trực thăng trong đô thị phục vụ cấp cứu khẩn cấp, về lâu dài sử dụng trong giao thông công cộng; cải tạo, nâng cấp cảng hàng không quốc tế Tân Sơn Nhất để trở thành điểm trung chuyển hàng không của khu vực và thế giới vào năm 2020.

Trong điều kiện Việt Nam còn nghèo, cộng đồng, nhất là giới có trách nhiệm cần quan tâm đúng mức đối với vấn đề đặt ra hàng đầu là nguồn vốn ngân sách phải được đầu tư sao cho công bằng và hiệu quả trên tinh thần trọng pháp, trọng dân.

4. Môi trường

Trước yêu cầu bức xúc về môi trường hiện nay, TPHCM cần khẩn trương xây dựng thêm không phải một mà là nhiều nhà máy xử lý chất thải nguy hại với quy mô vốn đầu tư và công suất xử lý không nhỏ hơn quy mô vốn và công suất của nhà máy ở bãi rác Đông Thạnh (huyện Hóc Môn).

TPHCM đã cam kết làm hết sức mình vì cuộc sống cộng đồng, bằng nỗ lực chú trọng phát triển kinh tế xanh - sạch. Tuy nhiên, để thực hiện được mục tiêu đặt ra, TPHCM cần phải nhận được sự cộng tác chặt chẽ và đáng kể về bảo vệ môi trường từ nhiều phía .

5. Cơ chế, hướng đi

Từ kinh nghiệm của nhiều nước, TPHCM có thể rút ra những bài học hữu ích đối với TPHCM là cần định hình theo hướng "lan tỏa". Tiến trình *công nghiệp hoá lan tỏa* bắt đầu từ trung tâm sau đó tiến ra ngoại vi, và đồng thời diễn ra sự chuyển đổi về chất trong tiến trình CNH. Khu vực ngoại vi tiếp nhận những hoạt động công nghiệp từ trung tâm, trong khi khu vực trung tâm sẽ chuyển đổi lên ở tầm phát triển cao hơn bằng cách xử lý linh hoạt hệ thống những ùn tắc:

(1) Ùn tắc về vốn đầu tư không chạy vào sản xuất kinh doanh mà vào các hoạt động đầu cơ, địa ốc, đẩy giá nhà đất đô thị lên cao, trong khi ngoại vi có những cơ hội đầu tư lại không được khai thông để thu hút vốn; (2) Ùn tắc về lao động nông thôn không thoát ra khỏi sản xuất nông nghiệp; (3) Ùn tắc về đất đai, khi đa số dân cư chen chúc vào sống và làm việc ở nội đô chật hẹp, dẫn đến quá tải về giao thông, dịch vụ, cơ sở hạ tầng [4].

Song song theo đó, Thành phố cũng cần lựa chọn ưu thế, các hướng phát triển mới, xây dựng đội ngũ lao động tay nghề cao, các tầng lớp kinh doanh, dịch vụ phát triển và ứng dụng khoa học công nghệ...

Kết Luận

Trong xu thế toàn cầu hóa hiện nay, như nhiều nơi khác, TPHCM đang đứng trước một vận hội mới, vừa tự tin lại vừa có chút thận trọng, e dè; triển vọng nhiều nhưng cũng sẽ không ít gian nan...

Vì mục tiêu *dân giàu, nước mạnh, công bằng, dân chủ, văn minh*, cộng đồng, nhất là giới có trách nhiệm cao quyết tâm cùng với bè bạn khắp nơi không có lựa chọn nào khác hơn là phải vượt lên trên mọi thách thức để trong tương lai không xa, vùng thành phố Hồ Chí Minh sẽ là "vùng kinh tế phát triển năng động, có tốc độ phát triển kinh tế cao và bền vững; là vùng kinh tế động lực hàng đầu của cả nước, trung tâm kinh tế của khu vực và châu Á; là trung tâm thương mại tài chính, dịch vụ tầm cỡ quốc tế, trung tâm công nghiệp công nghệ cao với trình độ chuyên môn hóa cao; đồng thời là trung tâm văn hoá - đào tạo - y tế chất lượng cao, là vùng có cảnh quan và môi trường tốt"[5].

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Quyết định 188/2004/QĐ-TTg ngày 01/11/2004 về quy hoạch phát triển công nghiệp đến năm 2010, có tính đến năm 2020.
2. Quyết định 589/QĐ-TTg ngày 20/5/2008.
3. Phạm Quang Diệu, *Chiến lược công nghiệp hoá lan tỏa - Chuyển đổi nền kinh tế từ nông nghiệp sang công nghiệp*, Tạp chí Nghiên cứu và Thảo luận số 4, tháng 3/2005.
4. Trần Ngọc Hùng, Phó chủ tịch kiêm Tổng thư ký Tổng Hội xây dựng Việt Nam nêu ra với báo SGGP.
5. Thái Văn Rê, Giám đốc Sở Kế hoạch-Đầu tư TPHCM trao đổi với PV Báo SGGP.
6. SGGP, *Quy hoạch - "không treo" thành quy hoạch "treo"*, 20/09/2008.

*Phó trưởng khoa Giáo dục chính trị Trường Đại học Sài Gòn

[1] Trần Ngọc Hùng, Phó chủ tịch kiêm Tổng thư ký Tổng Hội xây dựng Việt Nam nêu ra với báo SGGP.

[2] SGGP, *Quy hoạch - “không treo” thành quy hoạch “treo”*, Thứ bảy, 20/09/2008

[3] Giám đốc Sở Kế hoạch-Đầu tư TPHCM Thái Văn Rê trao đổi với PV Báo SGGP.

[4] Phạm Quang Diệu, Chiến lược công nghiệp hoá lan toả - Chuyển đổi nền kinh tế từ nông nghiệp sang công nghiệp, Tạp chí Nghiên cứu và Thảo luận số 4 tháng 3/2005.

[5] Trích Quyết định 589/QĐ-TTg ngày 20/5/2008